

İSLAM'DA
TEBLİĞ
DAVET
VE
İRŞAD

**T.C. CUMHURBAŞKANLIĞI
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI**

İslam'da Tebliğ, Davet ve İrşad

Genel Yayın No: 2324
Halk Kitapları: 659

Yayın Yönetmeni: Doç. Dr. Fatih KURT
Yayın Koordinatörü: Suat OKUYAN
Tashih: Kürşat ASLAN
Grafik & Tasarım: Ahmet Hilmi ÇUHADAR

Baskı: Sanyıldız Matbaacılık
İvogsan Ağaç İşleri Sanayi Sitesi
1358 Sokak No: 31 OSTİM Ankara
Tel: 0312 395 99 95

1. Baskı, Ankara 2022

ISBN: 978-625-435-437-3
2022-06-Y-0003-2324
Sertifika No: 12930

Eser İnceleme Komisyonu Kararı: 15.09.2022/64

© Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim:

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel: (0 312) 295 72 93 Faks: (0 312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

EN GÜZELE ÇAĞIRACAKLARIN NİTELİKLERİ ÜZERİNE

Dr. Ekrem KELEŞ

Eski Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı

“Allah'a çağırın, yararlı iş yapan ve ‘Ben Müslümanlardanım’ diyenden daha güzel sözlü kim vardır?”

(Fussilet suresi 41/33)

Kur'an-ı Kerim, İslam'a davetin en güzel çağrı olduğunu ifade etmektedir. İster Müslüman olmayanların İslam'a davet edilmesi şeklinde olsun, isterse Müslümanların İslam'ı yaşamaya daveti şeklinde 'İslami davet' en güzel çağrıdır, en güzele çağrıdır. “Ey iman edenler! Sizi hayat verecek şeylere çağırıldıklarında Allah ve resulünün çağrısına uyun...” (Enfal, 8/24) ayet-i kerimesi ve benzeri ayetler Müslümanların İslam'ın hayat veren ilkelerini.yaşamaya davetlerinin de 'İslami davet' kapsamında olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla

'Davet' terimi, "İslam'a ve İslam esaslarının uygulanmasına çağrı" anlamına gelir. (Mustafa Çağırıcı, Davet Maddesi, DİA)

Bu en güzel çağrıyla baştan itibaren bütün peygamberler yapmışlardır. "Andolsun ki biz her ümmete, 'Allah'a kulluk edin, sahte tanrılardan uzak durun' diyen bir elçi gönderdik..." (Nahl, 16/36) ayet-i kerimesi örneğinde olduğu gibi peygamberlerin çağrılarını ifade eden pek çok ayet-i kerime vardır.

Son peygamber Hz. Muhammed (sas) de bu en güzel çağrıyla en güzel şekilde gerçekleştirmiştir. İslami davetin ilke ve esasları onun tarafından sözlü ve uygulamalı olarak ortaya konmuştur. Resûl-i Ekrem bununla kalmamış aynı zamanda İslam davetini insanlara en güzel şekilde ulaştıracak çok seçkin bir kadro yetiştirmiştir.

Kuşkusuz bu en güzele çağrıyla yapacak olanların da en güzel niteliklere sahip olması aranır. Bu bakımdan İslam davetçilerinin nasıl bir donanıma sahip olması gerektiği hususunda bir fikir sahibi olabilmek için ilk önce Kur'an-ı Kerim'e özellikle de doğrudan davetle ilgili ayeti kerimelere ve peygamberlerin örnek hayatına bakmak gerekmektedir. Bundan sonra insanlığa şahit, müjdeci, uyarıcı, davetçi ve insanlığın yolunu aydınlatan bir ışık (Ahzab, 33/45-46) olarak gönderilmiş bulunan İslam davetinin önderi Peygamber Efendimizin sünneti ve onun davet metodu iyi incelenmelidir. Daha sonra da onun eğitiminde yetişmiş sahabe davetçilerin ve tarih boyunca onun yolunu izleyen İslam davetçilerinin davet usullerinin göz önünde bulundurulması icap eder.

Yüce Allah'ın hak din olarak ortaya koyduğu, rızasına uygun yol olduğunu belirttiği (Mâide, 5/3) ve kıyamete kadar insanlığın huzurunu ve mutluluğunu sağlayacağını ifade ettiği bu dinin hayat veren ilkelerinin insanlara ulaştırılması, bu dine mensup olup da ilkelerini hakkıyla hayata

geçiremeyenlerin onu hayata geçirebilmesi için gösterilecek çabalar son derece kutlu gayretlerdir. Bu kutlu çabayı gösterenler de insanlığa iyilik, huzur ve mutluluk taşıyan kutlu insanlardır. Ancak omuzladıkları emanet çok büyüktür. Bu büyük emaneti taşıyabilmek elbette kolay değildir. Bunun için önemli çabalar göstermek ve birtakım donanımlara sahip olmak gerekmektedir. Bu donanımlara geçmeden önce şu hususun bilinmesinde yarar vardır:

Her Mümin İslam Davetinin Temsilcisidir

Müslüman adını taşımak ve mümin olmak kaçınılmaz bir şekilde kadın-erkek her Müslüman'ı davetin temsilcisi yapar. Dolayısıyla her Müslüman -İslam'a davet bağlamında bir kelime söylemese dahi- asgari olarak doğruluğu, dürüstlüğü, iyi insani ilişkileri ve güzel ahlakı ile dininin davetçisi konumundadır. Aslında İslam'a en güzel davet de kâl ile değil hâl iledir. Yani sözle değil İslam'ın güzelliğini bizzat yaşantısıyla ortaya koyarak olur. Bu bakımdan her Müslüman'ın dinine ve peygamberine karşı en önemli vazifesi, dininin güzelliğini yaşayarak ortaya koymaktır. Böylece onun bu örnek yaşantısını görenler bu güzel davranışların kaynağına ilgi duyacaklardır. Bu bakımdan bir Müslüman, İslam daveti adına İslam'ı güzelce yaşayarak onun güzelliklerinin hayatında görülmesine vesile olamıyorsa bile hiç olmazsa İslam ve Müslümanlar hakkında yanlış algılara yol açacak her türlü tutum ve davranıştan uzak durmalıdır.

Bunun tam tersine bir Müslüman, Müslüman kimliğiyle yalan, dolan, aldatma, kandırma, bencillik, sahtekarlık, gasp, hırsızlık, katillik ve yeryüzünde bozgunculuk ve fesat gibi gayr-i ahlaki ve gayr-i İslami tutum ve davranışlar sergileyecek olursa İslam davetine -maalesef- büyük zarar verir. Bununla da kalmaz, İslam'ın güzelliklerini tanıma ihtimali olan birçok insanın önünü keser ve İslam'ın aydınlık iklimine erişimlerine

engel olur. Tabii bunun vebalinin ne kadar ağır olacağını söylemeye bile gerek yoktur. Allah korusun böyle bir durum, taşıdığı isme ve bu ismi kendisine veren İslam'a ihanetten başka bir şey değildir. Bu sebeple bir Müslüman'ın İslam daveti adına belki de en çok dikkat etmesi gereken hususlardan biri, hareket ve tavırlarının, insanlarla ilişkilerinin, İslam'ın aleyhine propaganda malzemesi yapılmasına fırsat vermemektir. Bu hususta büyük bir titizlik göstermek gerekir.

Bu temel noktaya işaret ettikten sonra şimdi davetçinin sahip olması gereken bazı donanımlara diğer bir deyişle davetçinin vasıflarına geçebiliriz.

İslam Davetçisinin Sahip Olması Gereken Donanımlar

Davetçinin en başta davaya inanması ve İslam ahlakının yüksek niteliklerine sahip olması gerekir. Peygamber Efendimiz; *"Ben, güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim."* (İbn Hanbel, Müsned, II/381) buyurmuşlardır. Her Müslüman'da aranan bu donanımın davetçide haydi haydi bulunması lazımdır. Davetçide aranan en önemli nitelik güzel ahlaktır. Bunun yanında şayet insanları sözlü olarak veya birtakım etkinliklerle İslam'a davet etme konumunda ise belli bir bilgi birikimine ihtiyaç vardır. Bu birikimin düzeyi ve hacmi muhatap kitlenin durumuna ve yapılacak etkinliğe göre değişiklik gösterebilse de sözlü davet yapacak kişilerin asgari düzeyde de olsa temel İslami bilgilerin yanında ele alacağı konulara vakıf olması icap eder. Artı olarak insani ilişkiler ve davet dili konusunda birtakım özelliklere sahip olması sağlıklı bir davet için son derece önemlidir.

Davaya İnanmak

Davet ancak davaya inanarak, severek, gönüllü olarak ve aşkla yapılabilir. Özveri, fedakârlık ve adanmışlık gerektirir.

İslam davasına inanmadan ve sevmeden davet yapılamaz. Ya-pılsa bile verimli bir sonuç alınamaz. Davetçi davaya ne kadar inanırsa davetinde o kadar başarılı olur. Davasına inanan kişi, sözünü inanarak söyler, davasından taviz vermez. Tıpkı Resûl-i Ekrem'in kendisini davasından vazgeçirmeye çalışanlara: "Gü-neşi sağ elime, ayı sol elime koysanız yine bu davadan vazgeç-mem" dediği gibi davasından ve davetinden asla vazgeçmez.

Davasına inanan mümin, Yüce Allah'ın dinine davet eder-ken ona güvenir. Onun, davasını anlatanı yardımsız bırak-mayacağını bilir. Bu bakımdan davetçi yaptığı işin ne kadar kıtlu olduğunu bilerek ve bu yoldaki çabaların ne anlama geldiğinin farkında olarak hareket etmelidir.

Davetçinin temsil ettiği dava, İslam davasıdır. İslam'ın yüce değerlerine insanlığın çok ihtiyacı bulunmaktadır. Bir-çok yerde ve çevrede İslam ya hiç bilinmemekte ya da yanlış bilinmekte ve tanınmaktadır. Günümüzde yalnızca Müslü-man olmayan coğrafyalar değil, Müslüman coğrafyalarda da cehaletin yaygın hâle gelmiştir. Ahlak aşınması, dini duyar-lılığın zayıflaması, neme lazımcılık ve bencillik endişe verici boyutlara ulaşmıştır.

Kin, nefret, bencillik, çıkarıcılık, bozgunculuk ve sömürü anlayışlarının, kirlenen ve kirletilen yüreklerin egemen oldu-ğu toplumlarda insanlığın sevgiye, merhamete, ilgiye, yardı-ma ihtiyacı bulunmaktadır. Bunun için İslam'ın rahmet esin-tilerinin her tarafa ulaştırılması zarureti vardır. Bunu ancak bir adanmışlıkla hareket eden İslam davetçileri yapabilir.

Davet önderi Resûl-i Ekrem'in insanların kurtuluşu için nasıl çabaladığı ve bunu nasıl dert edindiği şu ayet-i kerî-meye yansımıştır: "Durum böyleyken bu son kitaba inan-mazlarsa arkalarından üzümlere neredeyse kendini helak edeceksin!" (Kehf, 18/6)

İşte bu kutlu davaya inanan davetçiler, sırf Allah için ve yalnızca onu rızasını gözeterek hareket ederlerse muhakkak ki Yüce Allah onlara yollarını açacaktır. “Bizim uğrumuzda elinden gelen çabayı sarf edenlere gelince, onları bize ulaşan yollara mutlaka yöneltiriz. Kuşkusuz Allah iyilik yapanların yanındadır.” (Ankebut, 29/69)

Ahlaki Donanım

Davetçinin ‘Ahlâk-ı hamîde’ genel başlığı ile ifade edebileceğimiz bütün güzel ahlaki vasıfları taşıması elbette ideal olandır. Çünkü “Müminlerin iman bakımından en olgun olanları, ahlaki en iyi olanlarıdır... (Tirmizî, Rada’, 11) Ancak burada davet açısından daha bir ön plana çıkan bazı niteliklere temas etmek yerinde olacaktır.

Emanet

Emanet, eminlik yani kendisine maddi veya manevi bir şey emniyet edilip inanılabilir olmak demektir. Bir kişinin özelliği olarak Emanet, kişinin emin ve güvenilir olması anlamındadır. (Kamusu’l-Muhîd Tercümesi, Emanet maddesi) Doğrulukta kaynaklanan bu yüksek sıfatı taşıyana ‘güvenilir’ anlamında ‘emîn’ denir. Nitekim Mekkeliler Peygamber Efendimize güvenilirliğinden dolayı ‘emîn’ diyorlardı. ‘Muhammedül-Emîn: Güvenilir Muhammed’ lakabıyla anılırdı.

İslam davetinde bulunan kişinin her bakımdan emin ve güvenilir olması gerekir. Bilindiği gibi ‘emin olmak’, davetin ilk temsilcileri peygamberlerin en önemli özelliklerindedir. Peygamberler insanları hak dine davet ederken sık sık “Rabbimin vahyettiklerini size tebliğ ediyorum. Ben sizin için güvenilir bir nasihatçiyim.” (Arâf, 7/68), “Şüphesiz ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim” (Şuara, 26/107, 125, 143, 162, 178) demişlerdir. Söz konusu ayet-i kerimeler onların bu

özelliklerini anlatmaktadır. Dolayısıyla davetçide de ilk bulunması gereken nitelik emanettir. Yani davetçi emin kişi olmalıdır.

Davetçinin emin olması, insanların her bakımdan kendisine güvenmeleri, her şeylerini ona emanet edebilmeleri, kendilerine ondan asla bir zarar gelmeyeceğini bilmeleri ve bir dertleri olduğunda başvurabilecekleri ilk kişi olarak onu görmeleri bakımından önemlidir. Resûl-i Ekrem Veda Haccı'ndaki bir konuşmasında Müslüman'ı ve mümini şöyle tanımlanmıştır: *"Dikkatle dinleyin! Size Müslüman'ın kim olduğunu söyleyeyim mi: Müslüman, elinden ve dilinden Müslümanlara (insanlara) zarar gelmeyendir. Mümin, insanların can ve mal hususunda güvendiği kişidir. Muhacir, hata ve günahları terk edendir. Mücahid, Allah'a itaat yolunda nefsiyle mücadele edendir."* (Ahmed b. Hanbel, VI/22)

Emanet vasfına sahip olmak, aynı zamanda davetçi için zorunlu olan doğruluk, dürüstlük, sözünde durma gibi pek çok güzel ahlaki niteliğe de sahip olmak demektir. Böylece insanlar onun asla yalan söylemeyeceğini, kendilerini aldatıp kandırmayacağını bilirler ve ona güvenirler.

İslam davetinin önderi Peygamber Efendimiz Müslümanlar için en güzel örnektir. Onun en önemli örnek vasıflarından biri emin olmasıydı. Yalnızca Müslümanlar nezdinde değil kendisini tanıyan müşrikler nezdinde de emin idi. Müşrikler kendisini şairlik, sihirbazlık, mecnunluk gibi niteliklemlerle itham etmişlerse de asla yalanla itham edememişlerdi. Çünkü o emindi. Emin olmanın en önemli özelliği ise yalan söylememek, doğru ve dürüst olmaktı.

Davetçinin de emin olması ve bu peygamberi ahlaka sahip olması gerekir. Çünkü çok büyük bir emanet üstlenmiştir.

Bu emanet İslam'ı ve onun yüce değerlerini temsil ve tanıma sorumluluğudur.

İhlas

Müslüman'ın en önemli niteliklerinden biri olan ihlas doğal olarak davetçide bulunması gereken bir vasıftır. Çünkü davet İslam'a çağrıdır. Bu çağrı Allah için yapılmaktadır. Allah için yapılması gereken işlere değer kazandıracak olan ise ihlastır. Peygamber Efendimiz, *"Yüce Allah yalnız kendi rızası gözetilerek yapılan ameli kabul eder."* (Nesâî, Cihad, 24) buyurmuştur.

İhlas, kişinin ibadetlerinde ve Allah için yapılması gereken işlerinde Allah'ın rızasından başka bir amaç gözetmemesi ve niyetini, dünya menfaati yahut insanların övgüsünü elde etme veya yergisinden sakınma gibi bir düşünce ile kirlenmesidir. Dolayısıyla davette yalnızca Yüce Allah'ın rızasının gözetilmesi, buna başka herhangi bir niyet, düşünce, amaç ve hedefin karıştırılmaması gerekir. Zaten ihlas ve samimiyet olmadan yapılacak bir davetin herhangi bir etkisi de olmaz.

Peygamber Efendimiz: *"Yapılan işler niyetlere göre değerlendirilir. Herkes yaptığı işin karşılığını niyetine göre alır. Kimin niyeti Allah'a ve Resûlü'ne varmak, onlara hicret etmekse, eline geçecek sevap da Allah'a ve Resûlü'ne hicret sevabıdır. Kim de elde edeceği bir dünyalığa veya evleneceği bir kadına kavuşmak için yola çıkmışsa, onun hicreti de hicret ettiği şeye göre değerlendirilir."* (Buhârî, Bed'ül-vahy, 1, İman, 41, Nikâh, 5) buyurmuştur.

Samimiyet ve ihlas, Müslümanlığın özünü oluşturur. Din, her şeyden önce samimiyete dayanır. Hz. Peygamber (sas); *'Din, samimiyettir.'* buyurmuştur. *'Kime karşı'*, diye sorulunca: *'Allah'a, Kitabına, Resûlüne, Müslümanların önderlerine ve bütün Müslümanlara karşı'*, buyurmuştur. (Müslim, İman, 95; Hadis No:55) Bunun içindir ki İslam dini ihlası,

Müslümanların ibadet ve davranışlarının Allah yanındaki temel değerlendirme ölçüsü olarak benimsemiştir.

Dünyalık Bir Karşılık Beklememek

Davetin manevi bir boyutu vardır. İmana, samimiyet ve ihlasa dayanır. Tam bir mümin duyarlılığı, adanmışlık, fedakârlık ve özveri gerektirir. Davetçi yaptığı işin bu manevi boyutunu unutmamalıdır. İslam'a davet, ihlasla ve samimiyetle, karşılığı yalnızca Allah'tan beklenerek yapılırsa bu işe harcanan emek ve zaman ibadet hükmünü alır. Davet hususunda Kur'an-ı Kerim'in peygamberlerin dilinden bize öğrettiği; *"Buna karşılık sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretim ancak âlemlerin Rabbi olan Allah'a aittir."* (Şuara, 26/109, 127, 145, 164, 180) ilkesini unutmamak gerekir.

Bu ilke doğrultusunda alimlerimizin davetçinin vasıflarından biri olarak söyledikleri *"el-istiğnâ bima fi eydi'n-nas: İnsanlardan hiçbir beklentisi olmamak"* niteliği davetten beklenen etki açısından son derece önemlidir. Mal-mülk, övgü yergi, insanların teveccühü davetçiyi asla etkilememeli, işini Allah için yapmaya devam etmelidir. Bu şuurla hareket edince *"...Allah yolunda ne zaman bir susuzluk, yorgunluk ve açlığa maruz kalsalar, kâfirleri öfkeliendirecek biçimde bir yere ayak bassalar veya düşmana karşı bir başarı elde etseler, bunların her biri mutlaka onlar için iyi birer amel olarak yazılır. Allah iyilerin emeğini asla boşa çıkarmaz. Yine, onlar küçük olsun büyük olsun hayır yolunda bir harcama yaptıklarında, bir yol kat ettiklerinde, bu -Allah'ın onlara, yapmış olduklarından daha güzeliyle karşılık vermesi için- muhakkak onların lehine yazılır."* (Tevbe, 9/120-121) ayetinde anlatılan mükâfata nail olunur.

İslam daveti, makam, mevki mal, mülk, liderlik tutkusu, insanların övgüsünü kazanma, takdir toplama, bir yerlere

ulaşma gibi amaçlarla yapılacak bir çağrı değildir. Hiçbir hedef bu davetten daha yüce değildir. Bu davet Allah'a çağrıdır. (Ahzab, 33/46) Yüce Allah'a hiçbir niyet ve düşünce gizli kalmaz. O her şeyi bilir, her şeyden haberdardır. Bu bakımdan onun rızasına aykırı olarak kalbe düşen en ufak bir sapma, saf, tertemiz ve duru olması gereken bu kutlu çağrıyı lekeler. Bu sebeple ihlasın en çok gözetilmesi gereken alanlardan biri İslami davettir.

Üzerine Düşeni Yapıp Sonucu Allah'a Bırakmak

Davetçi üzerine düşen davet vazifesini usulüne uygun olarak yaptıktan sonra sonucu Allah'a (cc) bırakmalıdır. Çünkü onun vazifesi daveti güzelce yapmaktır. İnsanların bu davete icabet edip etmemeleri davetçinin elinde değildir. Meselenin bu boyutu Yüce Allah'a aittir. Kalplerin anahtarları onun elindedir. Davetine hiç kimse icabet etmese bile davetçi daveti güzelce yerine getirmekle çabasının manevi karşılığını eksiksiz olarak alacaktır.

Âlimlerimizin ifade ettiği gibi bazı peygamberler daveti eksiksiz olarak yerine getirdikleri hâlde davetlerine çok sınırlı sayıda kişi icabet etmiştir. Ama onlar peygamberlik ecrini eksiksiz olarak elde etmişlerdir. Bu bakımdan davetçi davet ederken sayı hesabı yapmamalıdır. Bazen bir kişinin icabeti milyonların icabetinden daha verimli ve bereketli olabilir. Kimi vakit bir Müslüman'ın Allah (cc) adına samimi olarak ortaya koyduğu bir duruş veya söylediği bir söz bir kitap dolusu sözden daha büyük bir etki meydana getirebilir. Sırf Allah rızası için ihlasla yapılan az bir maddi yardım Allah yanında, gösteriş için yapılacak tırlar dolusu yardımdan daha makbul olabilir. Bu bakımdan davetçinin ölçüsü her daim Allah'ın rızasını gözetmek olmalıdır.

Etrafına Daveti Engelleyici Duvarlar Örmemek

Davetçi ister istemez birtakım engellerle karşılaşacaktır. Bunlardan bir kısmı dışarıdan gelecek engellerdir. Bu engelleri aşmak için elbette hikmetle mücadele etme gereği vardır. Fakat asıl sakınılması gereken, İslami ölçüleri ve hedefleri gözeterek hareket etmek yerine birilerinin ne diyeceği, yaptığı güzel çağrının kimleri rahatsız edeceği gibi yan etkilerden kaynaklanacak engellerdir. Bunlar davetçinin kendi etrafına duvarlar örmesine ve onu yapacağı hayırlı işlerden alıkoyacak mazeretler üretmesine yol açabilir. Daveti asıl bunlar engeller. Böyle bir durum onu gitgide davetin gereğine inanmamaya doğru sürükler. İşe biraz da tembellik, gevşeklik, hayat konforunu bozmama ve azim eksikliği de eklenince mazeret üretme süreçleri başlar. Artık bir kişiye Allah'ın kelamını öğretebilecek iken öğretmeme, birilerine bir şeyler anlatabilecekken anlatmama, davet için hayırlı bir etkinlikte yer alabilecekken bundan vazgeçme gibi davetin terki ile sonuçlanacak davranışlar peş peşe gelebilir. Hâl-buki davetçinin yapacağı şey, kendi ölçüğünde İslam'ı anlatmakla meşgul olmaktır. Bu sebeple davetçi etrafına duvarlar örmesine yol açacak düşünce, tutum ve davranışlardan uzak durmalı, kendi üzerine düşeni yapmalıdır.

Örnek Yaşantı

Davetçide aranan en önemli özelliklerden biri de söylem ve eylem uyumudur. Davetçi, insanlara anlattığı güzellikleri ilk önce kendi hayatında yaşmalıdır. Daha önce de ifade edildiği gibi davette aslında en etkili yöntem budur. Sözden daha ziyade hâliyle ve duruşuyla, doğruluğu, dürüstlüğü, yardımseverliği ve özverisiyle İslam'ı temsil etmektir.

Davetçi Hz. Peygamber'in makamını temsil etmektedir. Bu bakımdan davetçi 'üsve-i hasene: En güzel örnek' olan Resûl-i Ekrem'in örneğini esas alacaktır. Davetçilerin

örneği ve rehberi odur. Yüksek bir ahlak üzere yaratılmış bulunan ve bizlere ahlaki güzellikleri yaşayarak öğreten ve gösteren Hz. Peygamber'in güzel ahlakını olabildiğince kendi yaşantısına yansıtmak davetçinin en önemli görevidir. Bunun için de en başta Kur'an-ı Kerim'deki güzel ahlak ilkelerini yaşamak gerekmektedir. Çünkü Hz. Aişe validemizin ifade buyurdıkları gibi '*Onun ahlakı Kur'an idi.*'

İnsanlar davetçinin kendilerine söylediklerinden daha ziyade onun tutumuna, davranışlarına ve ahlakına bakarlardı. Bu bakımdan davetçinin en çok dikkat etmesi gereken husus, yanlışları yüzünden insanların zihninde İslam dini hakkında tereddütler uyanmasına yol açacak bir imajdan sakınmaktır. Bunun telafisi çok zordur. Kur'an-ı Hakîm'in şu uyarıları her daim göz önünde bulundurulmalıdır:

"Sizler kitabı okuduğunuz hâlde insanlara iyiliği emredip kendinizi unutup musunuz? Aklınızı kullanmıyor musunuz?" (Bakara, 2/44)

"Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah yanında büyük bir öfkeye neden olur." (Saff, 61/2-3)

Kim olursa olsun insanlara verdiği değerle, kalp kırılmaya gösterdiği özenle, yanına gelenlere gösterdiği ilgiyle, yardımseverliği ve cömertliği ile davetçi, sözde değil özde iyi bir yaşantı sergilemelidir. Bazı rivayetlerde yer aldığı gibi ideal olan, davetçinin örnek yaşantısıyla, 'Görüldüğü zaman Allah'ı hatırlatan' iyi insan profili ortaya koymasıdır. Günümüzde en çok ihtiyaç duyulan hususlardan biri, insanların çocuklarına 'Evladım falan kişi gibi olmalısın' diye örnek gösterebilecekleri şahsiyetlerin kıtlığıdır.

Sabır ve Sebat

Davet çok kutlu, kutlu olduğu kadar da sabır, sebat ve tahammül gerektiren bir iştir. Bu akımdan davet sahibinin en çok ihtiyaç duyacağı hasletlerden biri sabırdır. Sabır, bir dinamizm, bir hareket, bir direnç ve bir kurtuluş kaynağıdır.

Allah'a davet gerçek manada sabır gerektiren bir iştir. Davet sırasında karşılaşılabilecek güçlükler, meşakkatler, zaman zaman tepkiler, tehditler, dikkate almamalar, önemsememeler, görmezden gelmeler, birtakım mazlumlara ve yardıma muhtaç kesimlere el uzatacakken uzatamamalar, insanlara İslam'ın yüksek hakikatlerini anlatma aşamalarında karşılaşılan zorluklar vs. hep sabır gerektiren tablolardır. Davetçi temsil ettiği davanın büyüklüğünü düşünerek bütün bunları sabırla karşılamak durumundadır.

Bütün bu zorluklara katlanmayı davetçi açısından anlamlı kılabilecek olan Yüce Allah'ın şu sözleridir: *"Sabredenlere mükafatları sınırsız bir şekilde ödenir."* (Zümer, 39/10); *"Ey iman edenler! Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin. Çünkü Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir."* (Bakara, 2/153); *"Allah sabredenlerle beraberdir."* (Bakara, 2/249); *"Muhakkak ki Allah sabredenlerle beraberdir."* (Enfal, 8/46)

Peygamber Efendimizin ifadesiyle *"Sabır bir ışıktır/ bir aydınlıktır"* (Müslim, Taharet 1, Hadis No: 223; Tirmizî, Deavat 86, Hadis No: 3517) Davet sırasında karşılaşılabilecek meşakkat ve külfetler bu ışıkla aşılar.

Sabreden başarılı. Hedeflenen güzel sonuçlara sabırla ulaşılır. Sabredenler kolay kolay kaybetmezler. Bu yüzden zafer de sabırla elde edilir. (Ahmed b. Hanbel, Müsned, 1/307) Sabredenler yaptıklarının karşılığına daima en güzel bir şekilde nail olurlar. (Nahl, 16/96)

Sabır büyük bir hazinedir ve sabrı Allah isteyene verir. Peygamber Efendimiz mealen şöyle buyurmuştur: “..Bir kimse sabretmek isterse Allah ona sabır verir. Hiçbir kimseye sabırdan daha hayırlı ve daha kapsamlı bir ihsanda bulunulmamıştır.” (Buhârî, Rikak 20, Zekât 50; Müslim, Zekât 124, Hadis No: 1053)

Bu bakımdan davetçi üstlendiği büyük ve kutlu emaneti sabırla taşımaya devam etmeli ve hususta önüne çıkan engelleri sabırla aşmalıdır. Davetçi açısından davet Yüce Allah imkân verdiği sürece mezara kadar devam edecek kutlu bir iştir. ‘Ben bu işte yokum, benden buraya kadar, ben yorul-dum, herkes ne hâli varsa görsün, hep ben mi düşüneceğim, bunca çalışmamın karşılığı bu mu olacak (maddi ve dünyevi beklentiler)...’ gibi sözler davetle bağdaşmaz. İşte bu sözleri söyletmeyecek olan sabır ve sebatır, ihlastır.

Bilgi Donanımı

İlim olmadan sağlıklı bir davet yapılamaz. Bu bakımdan davetçi çok okumalı, araştırmalı ve kendini yetiştirmelidir. Asgari olarak davetçinin kendi davet ortamının gerektirdiği düzeyde bilgi sahibi olması gerekir. Elbette her davetçiden büyük alimlerin birikimi gibi bir ilmi birikim beklenemez. Ondan beklenen, kendi davet alanında İslam’a hâlel getirmeyecek düzeyde kendini yetiştirmesidir.

Kur’an-ı Kerim’in ilk ayetinin oku olduğunu, Yüce Allah’ın kaleme ve yazıya yemin ettiğini, Kur’an-ı Kerim’in bilenlerle bilmeyenleri bir tutmadığını, ilim sahiplerinin nasıl yüksek derecelere sahip olduklarını, Hz. Peygamber’in sünnetinde ilmin değerini ve ahlakını anlatan hadislerin bir kitap çapında olduğunu, ilim için belli bir zaman, mekân ve yaş sınırı olmadığını insanlara anlatırken davetçinin okumaması elbette düşünülemez.

Günümüzde bu hususta sahih bilgilere ulaşmak daha kolay hâle gelmiştir. Söz gelimi ülkemizde Diyanet İşleri Başkanlığının yayınları önemli bir referans teşkil etmektedir. Davetçinin başta ilmihal, tefsir ve hadis kitapları olmak üzere pek çok hususta Başkanlığın yayınlarına kolayca ulaşması ve bunlardan yararlanarak bilgi seviyesini yükseltmesi, bu yayınlardan veya benzer sahih bilgi kaynaklarından yararlanarak anlatacağı hususları önceden hazırlanması son derece önemlidir.

Davetin ilmî açıklamalar gerektirdiği durumlarda ise elbette yeterli bilgiye sahip olmak icap eder. Söz gelimi İslam'ın evreni bir bütün olarak Allah'ın sanatı gören küllî yaklaşımını ve bu çerçevede doğal ve sosyal çevreye yönelik hayat veren ilkelerini insanlara güzel bir şekilde anlatabilmek için yeterli bilgi donanımına sahip olmak gerekir.

Bu doğrultuda imkân bulabilen davetçilerin yabancı dil öğrenmesi ve bilmesi davet konusundaki hizmetlerine büyük katkı sağlar ve ivme kazandırır. Mesela özellikle tarihî camilerde görev yapan din gönüllülerinin camiye ziyarete gelen yabancılara camiye tanıtırken onların anlayacağı bir dilde bazı mesajlar vermesi İslam'a ilgi duymalarına vesile olabilir. Söz gelimi camide bir levhayı mesela *'İnsanların en iyisi insanlara faydalı olandır'* yahut *"Kendiniz için istediğinizi kardeşiniz/başkaları için de istemedikçe iman etmiş olamazsınız"* hadisinin tercümesini söylemesi insanların zihinlerinde güzel etkiler bırakabilir.

Fakat genel anlamda bir köyde veya mahallede kendi çapında Kur'an okuyarak, okutarak, öğreterek ve insanlara temel İslami bilgileri aktararak mütevazı bir hizmet gören bir imam-hatipten veya Kur'an kursu hocasından bir ilahiyat hocası gibi ilmî birikime sahip olması elbette beklenmez. Bu davetçiler içerisinde önemli ilmî seviyelere ulaşanlar elbette bulunmaktadır. Ancak genel olarak hepsinden ileri

düzeyde bir ilmî birikim beklemek gerçekçi olmaz. Şu kadar var ki onun da kendi çapında elinden geldiğince kendini yetiştirmesi gerekir. Bunun için çok okumalı, her gün yeni yeni bilgilere erişmeli ve sürekli kendini geliştirmeye çalışmalıdır. Ancak davetçi bilmediği konulara kesinlikle girmemelidir. Asgari düzeyde de olsa bilgi sahibi olmadığı hiçbir hususu ele almamalıdır.

Duruşu ve yaşantısı ile İslam ahlakının güzel yansımalarını hayatında ortaya koymanın ötesinde sözlü veya yazılı olarak davet hizmeti yapacak kişilerin asgari düzeyde de olsa Kur'an-ı Kerim'i, sünneti, siyer-i nebiyi, İslam ahlakını ve temel İslami bilgileri öğrenmesi gerekir. Bunun için de çok okumalıdır.

Güzel Konuşma

Kur'an-ı Kerim; *'Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğüt ile davet et...'* (Nahl, 16/125) buyrulmaktadır. Hikmet ve güzel öğüt kavramları, davetçinin etkili bir dil kullanması gerektiğini gösteren kavramlardır. Demek ki davetçi Allah'ın yoluna davet ederken güzel ve etkili bir dil kullanacaktır. Bu durum, davetçinin anlatacağı hususta yeterli derecede bilgi sahibi olmasını ve bu bilgisini güzel bir sunumla aktarmasını gerektirir. Bu da -büyük birikimi olan tecrübeli ve hitabeti güçlü ilim adamlarını bir kenara bırakırsak- özellikle yetişmekte olan davetçiler açısından ne söyleyeceğini ne kadar süre konuşacağını, nasıl anlatacağını, hangi noktalara vurgu yapacağını önceden planlamak anlamına gelmektedir. Böyle bir hazırlık davetçinin hem davet ettiği kutlu davaya hem de hitap edeceği insanlara verdiği değerini bir göstergesidir.

İslami davet en güzele davet olduğuna göre buna davet de en güzel şekilde yapılmayı hak eder. İslam'ın güzel mesajlarını, zoraki dinlenecek, hatır için dinlenecek, katlanmak

zorunda kalınarak dinlenecek bir konuma düşürmemek için davetin en güzel şekilde yapılması gerekir.

Davetçinin konuşmalarının tutarlı, mantıklı, delilli ve muhtevalı olması gerekir. Davetçilerin örnek alması gereken peygamberlerin gerek tartışmalarında gerek davetlerinde ne kadar tutarlı ve hikmetli konuştukları, hasımlarının onlar karşısında söyleyecek sözlerinin kalmadığı ve artık sırf inat için karşı çıkar hâle geldikleri Kur'an-ı Kerim'in beyanlarından anlaşılmaktadır. Peygamberlerin mesajını taşıyan davetçinin de aynı şekilde mantıklı, tutarlı ve müdellel konuşması yüce davetin hatırının bir gereğidir.

Çok bilgili ilim adamlarını istisna edersek gerekli hazırlığı yapmadan insanlara hitap etmek, çoğu zaman verimli sonuçlar ortaya koymayabilir. Güncel bazı örnekler üzerinden gidersek bazen kürsülerden yapılan konuşmalarda konuşmacının söyledikleri insanların ilgisini çekmiyor. Seçilen konu hitap edilen insanların sorunlarına çözüm getirmiyor. Konuşmanın güzel bir sunumla gerçekleştirilememesi, konuşmada tutarsızlıkların ve hataların yer alması, konu bütünlüğünün bozulması, ayet ve hadislerin yerli yerince delil olarak kullanılamaması konuya vakıf olan dinleyicileri bunaltıyor. Hele hele konuşmacının bilmediği konulara girmesi, cemaat içinde o konuda uzman olan kişileri rahatsız ediyor.

Resûl-i Ekrem bu hususta da davetçi için en güzel örnektir. O Arap'ın en fasih/açık ve güzel konuşanı idi. Hasımlarını güzelce dinler, onları ikna edecek cevaplar verir, insanlara yollarını aydınlatacak konuşmalar yapar, kolay anlaşılır cümleler kurar, açık deliller ortaya koyar hem akıllara hem gönüllere hitap ederdi.

En çok ihtiyaç duyulan özelliklerden biri, davetçinin toplumun çeşitli kesimleriyle söz gelimi çocuklarla, gençlerle,

değişik kesimlerden insanlarla nasıl bir iletişim kuracağını iyi bilmesi ve davet dilini buna göre ayarlamasıdır. Davetçi üslubuyla, bilgisiyle birikimiyle daveti adeta bir sanat hâline getirmelidir.

Davetçinin açık ve anlaşılır şekilde konuşması gerekir. Âişe (ra) şöyle demiştir: “Resûlullah’ın (sas) konuşması, herkesin anlayacağı şekilde açık seçikti.” (Ebû Dâvûd, Edeb, 18)

Siyasete Girmeme

Davetçi asla siyasete ve siyasi konulara girmemelidir. Çünkü İslam’ı anlatacağı insanların içinde çeşitli siyasi görüşlere sahip kişiler vardır. Davetçinin siyasi tercihini açık etmesi, bazı insanların ondan dini öğrenmesine engel olur. Hâlbuki davet bütün insanları kapsayan kutlu bir çağrıdır. Davetin yüksek değerleri tüm siyasi görüşlerin üstündedir. Siyasi yelpazenin bir ucundan diğer ucuna değişik siyasi görüşlere sahip bütün insanlar bu kutlu çağrının kapsamındadır. Davetçinin siyasi tercihini açık etmesi, bu geniş kapsamı daraltır.

Diğer taraftan davetçinin siyasi tercihini açık etmesi, tercih ettiği siyasi görüşün hatalarının ve kusurlarının İslam’a mal edilmesi gibi büyük bir tehlikeyi beraberinde getirir. Bu bakımdan İslam davetçisi kesinlikle siyasi tercihini açık etmemelidir.

Bitirirken

Davetçinin İslam’ın güzelliklerini insanlara ulaştırırken ve anlatırken bunları sevdirmesi, nefret ettirmemesi, kolaylaştırması zorlaştırmaması, insanlarla ilişkilerinde yumuşak davranması, kırıcı olmaması büyük öneme sahiptir.

Davetçi davette bulunacağı insanları iyi tanımalı, onlara anlayacakları bir dil ve üslupla hitap etmelidir. İnsanlarla

kaynaşmalı, onlara karşı güler yüzlü ve tatlı dilli olmalı, “*Mümin cana yakındır. (İnsanlarla) yakınlık kurmayan ve kendisiyle yakınlık kurulamayan kimsede hayır yoktur.*” (İbn Hanbel, II/400) hadis-i şerifini göz önünde bulundurmalıdır.

“*Kolaylaştırın zorlaştırmayın; müjdeleyin, nefret ettirmeyin!*” (Buhârî, İlim, 11) hadis-i şerifi doğrultusunda hareket etmeli, son derece mütevazı olmalı, Allah için tevazu gösteren kişiyi Allah'ın yücelteceğinin şuurunda olmalıdır. (Müslim, Birr, 69)

‘*Ey peygamber eğer onlara karşı kırıcı, katı yürekli ve sert olsaydın etrafından dağılır giderlerdi.*’ (Al-i İmran 3/159) mealindeki ayeti kerimeyi dikkate alarak insanlara yumuşak davranmalıdır.

İnsanlarla ilişkilerinde kılık kıyafetine dikkat etmeli, temiz, düzenli ve tertipli olmalıdır.

Davetçi ilmiyle amil, sabırlı, fedakâr, samimi, mutedil ve mütevazı olmalı, basiret ve hikmetle hareket etmelidir. İnsanları İslam'ın güzellikleri ile tanıştırmamanın aşk ve heyecanın taşınmasıdır. Peygamber makamını temsil ettiğinin farkında olmalıdır.